

The Effect of the “BİLSEM Future Awareness Psychoeducation Programme” on the Career Exploration Behaviours and Decision-Making Skills of Gifted 4th-Grade Primary School Students*

Rıdvan TURUNÇ^{a**} (ORCID ID - 0009-0004-0165-6519)

Zöhre KAYA^b (ORCID ID - 0000-0001-9211-3632)

^aMinistry of National Education, Van/Türkiye

^bYüzüncü Yıl University, Faculty of Education, Van/Türkiye

Article Info

DOI: 10.14812/cuefd.1524385

Article history:

Received 29.07.2024

Revised 08.04.2025

Accepted 15.04.2025

Keywords:

Science and Art Centers,
Gifted Students,
Career Exploration,
Decision Making Skills,
Psychoeducation Program.

Research Article

Abstract

In this study, the effect of Future Awareness Psychoeducation Program on the career exploration behaviours and decision-making skills of gifted students attending the 4th-grade of primary school was examined. The study group of the research consisted of a total of 24 students in the 4th-grade of primary school attending the support education programs at the Science and Art Centre (BİLSEM). This study is quasi-experimental research with pre-test, post-test and follow-up test models, including experimental and control groups. Career Exploration Scale, Decision Making Skills Scale for Primary School Students and Socio-Demographic Information Form were used to collect the data. After the pre-test measurements, the Future Awareness Psychoeducation Program was applied to the students in the experimental group by the researcher for four weeks and one session per week, each session consisting of 40+40 minutes, totalling 80 minutes between February and March 2023. During this period, no group sessions or activities were conducted with the control group, and only the pre-test and post-test were administered to the students. Wilcoxon Signed Ranks Test and Mann Whitney U Test were used to analyse the data. The results of the study showed that there was a meaningful difference between the pre-test and post-test scores of the experimental group students in favour of the post-test scores. It was also found that there was a meaningful difference between the post-test scores of the experimental and control groups in favour of the experimental group. At the same time, a follow-up test was applied to the students in the experimental group two months later and it was determined that the difference between the post-test and follow-up test mean scores was not meaningful. Accordingly, it can be stated that the Future Awareness Psychoeducation Program had a significant impact on students' career exploration behaviours and decision-making skills scores and this effect continued in the follow-up measurements. The findings reveal that the Future Awareness Psychoeducation Program is effective in supporting students' career development.

“BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı”nın İlkokul 4. Sınıfa Devam Eden Özel Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Keşfi Davranışları ve Karar Verme Becerileri Üzerine Etkisi

Makale Bilgisi

DOI: 10.14812/cuefd.1524385

Makale Geçmişi:

Geliş 29.07.2024

Düzeltilme 08.04.2025

Öz

Bu araştırmada, Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın ilkökul 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, Bilim ve Sanat Merkezinde (BİLSEM) destek eğitim programlarına devam eden ilkökul 4. sınıf toplam 24 öğrenciden oluşmaktadır. Bu çalışma, deney ve kontrol gruplu ön test, son test ve

*This study was presented as an “oral presentation” at the 8th National Gifted Education Congress (ÜYEK) held at Gazi University between 2-4 November 2023.

^{a**} Corresponding Author: rdvnturunc@gmail.com

Kabul 15.04.2025

Anahtar Kelimeler:

BİLSEM
Özel Yetenekli Öğrenci,
Kariyer Keşfi,
Karar Verme Becerisi,
Psikoeğitim Programı.

Araştırma Makalesi

izleme testi modeline dayalı yarı deneysel bir araştırmadır. Verilerin toplanmasında Kariyer Keşfi Ölçeği, İlkokul Öğrencileri için Karar Verme Becerisi Ölçeği ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Ön test ölçümlerinin ardından deney grubundaki öğrencilere Şubat-Mart 2023 tarihleri arasında Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı, dört hafta ve haftada bir gün olmak üzere 40+40 toplam 80 dakika olarak araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Bu süre içerisinde, kontrol grubuyla herhangi bir grup oturumu ve etkinlik yapılmayıp, öğrencilere sadece ön test ve son test uygulanmıştır. Verilerin analizinde Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ve Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Ayrıca, deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında deney grubunun lehine anlamlı bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda deney grubundaki öğrencilere iki ay sonra izleme testi uygulanmış ve son test ile izleme testi puan ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerisi puanları üzerinde anlamlı bir etki yarattığı ve bu etkinin izleme ölçümlerinde de devam ettiği belirtilebilir. Elde edilen bulgular Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemede etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Introduction

Efforts and discussions on the definition of intelligence have been going on for many years. The main reason for this is that intelligence has a multidimensional and complex structure that cannot be limited to a single definition or theoretical framework. Depending on the researches and findings on intelligence, many different definitions and theories have emerged and this situation has also affected the understanding of giftedness (Leana-Taşçılar & Kanlı, 2014). In Turkey, the Ministry of National Education has preferred to use the term “special talent” instead of giftedness since 2013 (Ministry of National Education [MoNE], 2013). Talent is defined as “the quality of an individual's ability to comprehend, perceive or do something, power, ability” (Turkish Language Association [TDK], 2023). A gifted individual is defined in the Special Education Services Regulation and Science and Art Centers Directive as “a person who is ahead of his/her peers in the fields of art, creativity, learning and leadership, understand abstract ideas, has special academic abilities, likes to act autonomously in line with his/her interests and exhibits high-level performance” (MoNE, 2018; MoNE, 2024). Today, it can be stated that gifted individuals show success in different areas such as academic competence, showing creative behaviors, having leadership qualities, having the ability of invention and discovery, talent in social relations and visual arts, and sports talent (Özbay, 2013).

The education of gifted students is an issue that is emphasized in developed countries providing gifted students with the right and appropriate education and directing students in this way provides important contributions to both their countries and society (Çitil, 2018). Every country supports its gifted students through various methods of identification and supports them with unique education programs. In recent years, more attention has been paid to the education of gifted students in Turkey as well as around the world. In Turkey, gifted students continue their activities for support education in science and art centers (BİLSEM). BİLSEMs, which were opened as educational institutions affiliated to the General Directorate of Special Education and Guidance Services of the Ministry of National Education, are centers where gifted students continue their activities for support education out of school. In these centers, students who attend formal education institutions and are also diagnosed as gifted in the fields of music, art and general mental ability are offered support education to develop their talents.

According to studies conducted with gifted individuals, it is seen that these individuals complain about many problems related to social, emotional, and professional development at school or in the community (Chen & Wong, 2013). Some gifted students may experience indecision about their educational and career choices and may make choices that are not compatible with their career interests (Leung, 1998). According to Kurt (2016), in order to address the career counseling needs of gifted students, it is necessary to first understand the characteristics and needs of gifted students and their relationship with the career planning process. Considering the education process, it is seen that BİLSEMs contribute to the career planning of gifted students regarding their career development and to

develop positive attitudes towards being aware of their professional interests and abilities (Güleç et al., 2020). Career can be defined as a lifelong endeavor (Sharf, 2017). Career is not limited to the individual's decision to choose a profession but is shaped by his/her decisions and preferences about his/her lifelong career (Pişkin, 2012). Donald E. Super (1990), who expressed the concept of career as a developmental process, considered career development as five basic developmental periods covering the whole life process. Explaining these periods as Growth, Research, Settlement, Maintenance and Withdrawal periods, he divided the Growth period, which continues from birth to 14 years of age, into four phases. Accordingly, individuals pass through a stage called pre-occupation between the ages of 0-4. This stage is followed by the imagination period between the ages of 4-10 and the interest period between the ages of 11-12. The talent stage, which corresponds to the ages of 13-14, is defined as the last stage. The growth phase is defined as a period that includes emotional, social and psychological growth as well as physical growth, and is defined as the process of exploring the environment in which children live (Siyez, 2020). Exploration is the child's behavior of gathering information to meet the child's curiosity needs and to get to know his/her environment (Super, 1990). In this period, the child develops ideas about what he/she can do, gains conceptual knowledge about professions, thinks about what he/she wants to be and gains ideas about the jobs that adults do (Kuzgun, 2000). Career exploration involves a series of purposeful actions and thoughts that encourage individuals to explore and identify appropriate careers in order to get to know themselves and their environment sufficiently (Stumpf et al., 1983). In terms of career development, it is stated that career exploration behaviors have a very important role in an individual's life (Cheung & Arnold, 2010; Edwin & Prescod, 2018; Nota, 2012; Tracey et al., 2006). In addition to these exploration behaviors, choosing the appropriate one among the options and realizing the effects of the decisions on the future can be expressed as important achievements of this period.

Considering that decision-making and making a choice are at the basis of what is done in almost every field of life, making sense of the decision-making process is important for people to make healthy decisions. Healthy decision-making processes gain importance especially in the early stages of life. Later in life, people are faced with critical decisions regarding their personal development, their profession and career, or their emotional and social processes. Developing individuals' decision-making skills is very important in overcoming these important responsibilities and life tasks (Mutlu & Kaya, 2023a; 2023b). The word decision is defined as a finalized judgment about a problem or a job (TDK, 2023). Decision making is generally defined as choosing the most appropriate one among multiple options (Byrnes, 1998). According to Kuzgun (2009), decision making is the mental and behavioral actions to eliminate the distress experienced when there is more than one option to meet a need or when the desired goal is not enough to meet one's needs. Decision-making requires a thinking process that involves evaluating options and choosing the appropriate one. Thinking is a characteristic of an individual that begins at birth and can develop throughout life with direct or indirect influences (Fisher, 2005). Dewey (1910) defines thinking briefly as everything that passes through one's mind. Considering that the phenomenon of decision-making is related to thinking processes, it can be said that thinking processes related to decision-making and research-examination, problem solving, critical and creative thinking processes act together (Doğanay, 2011). Marzano and Kendall (2007) described the stages in the decision-making process as thinking about alternatives, evaluating alternatives, and choosing the best alternative by considering the probability of success of the option to be decided. Decision-making is one of the important skills that a person has and has an important place in the thinking process (Küçükay, 2018). When career decision-making is considered, according to the information processing approach that takes cognitive processes into account, career decisions also include the general problem-solving process. Therefore, if a person knows himself/herself well, has knowledge about occupations and can improve his/her decision-making skills, he/she can make career decisions more accurately and solve the problems he/she experiences about career indecision (Peterson et al., 2002). While developmental decision-making theories try to explain career choice through variables such as gender, culture, human relations, values, competence, social adaptation, occupational identity acquisition, and occupational maturity, some researchers see career choice and development as a decision-making process and state that in this process, people gather information about options, evaluate them and ultimately reach a decision (Doğan, 2014).

In literature, the importance of decision-making behavior is emphasized, and it is emphasized that decision-making skill is a skill that can be developed within the educational process (Byrnes, 1998). Considering that decision-making skills can be developed through education; people need to have knowledge about the stages of decision-making and the issues to be considered at the time of decision in order to make effective decisions (Urgancı & Gürkan 2019). People tend not only to make decisions based on their existing characteristics but also to want to improve their characteristics (Krumboltz, 2009). It is possible for students to learn effective and healthy decision-making methods within the framework of guidance and counseling services (Kuzgun, 2009). Effective provision of this service to students is critical in terms of their individualization and their ability to make their own decisions independently (Mutlu et al., 2023). In addition to the individual's self-knowledge, knowledge about options, decision-making process and thoughts about decision-making can also be effective in the process of making career decisions (Peterson et al., 2002). Based on the developmental approach, supporting the career self, awareness of options and decision-making competencies of gifted students is very important in terms of its contribution to their career development (Kirdök & Barın, 2021).

The early childhood years, when the basic characteristics of adolescence and adulthood are formed, are the years when it is important to reach children with almost every characteristic, to reveal their existing potential and to eliminate the risks that threaten their development (Saranlı, 2017a). Gifted students, who differ from their peers in terms of cognitive characteristics and interests, face many problems in the field of education due to the fact that the fact that they need support education is not easily accepted and their special education needs are underestimated (Gökden Kaya, 2019). Considering the characteristics and needs of gifted individuals, it is seen that early intervention activities are very important for these children and their families. Studies (Koç & Saranlı, 2017; Saranlı, 2017b) emphasize that without early intervention activities, gifted children are likely to face some risky situations such as hiding their talent, not developing their existing talent, academic failure, and social-emotional problems in the following years. For this reason, within the framework of early preventive and supportive psychoeducation studies, the acquisition of verbal and non-verbal skills in groups at an early age enables the individual to gain experience, make this experience permanent and transfer it to other areas (Kaya & Kaval, 2022). In summary, special education programs prepared for gifted students allow them to express themselves in the best way possible, realize their potential and become productive individuals in society. In addition to the issues emphasized above, one of the areas where early intervention is important for gifted students is the career field. In fact, early career interventions provide an ideal environment that supports all students' social initiatives aimed at increasing their future academic success and enriching their career options (Schultheiss et al., 2005). Since career development is future-oriented in nature, people who are aware of the future make conscious planning for their careers. In line with this planning, the person starts to realize his/her plan by preparing for the future and making many decisions. Therefore, psychological counseling and guidance services for career development should primarily aim at future awareness (Kirdök & Barın, 2021). Based on these basic inferences, this study aimed to examine the effect of the Future Awareness Psychoeducation Program, which was designed to support the career development of gifted primary school students enrolled in support education programs at BİLSEM, on the career exploration behaviors and decision-making skills of gifted students attending the 4th-grade of primary school. Within the scope of this main purpose, the following hypotheses were tested:

1. The post-test scores of career exploration behaviors and decision-making skills of the students participating in the program are significantly higher than the pre-test mean scores.
2. There is no significant difference between the post-test mean scores of career exploration behaviors and decision-making skills of the students who participated in the program and the mean scores of the follow-up test.
3. Post-test scores for the career exploration behaviors and decision-making skills of students who participated in the program are significantly higher than those students' who did not participate in the program.

4. There is no significant differences between the pre-test and post-test scores for career exploration behaviors and decision-making skills of students who did not participate in the program.

Method

Research Model

The aim of this study is to investigate the effect of Future Awareness Psychoeducation Program on the career exploration behaviors and decision-making skills of gifted students attending the 4th grade of primary school. In the study, a quasi-experimental model was established using pre-test, post-test and follow-up test measurements including experimental and control groups. This model can be defined as a 2x3 mixed design. The first factor of this design represents the independent treatment groups (experimental-control), and the second factor represents the repeated measurements (pre-test, post-test, follow-up test) related to the dependent variable (Büyükoztürk, 2012). In the design, the dependent variable was the career exploration behaviors and decision-making skills of gifted students attending the 4th grade of primary school, and the independent variable was the “Future Awareness Psychoeducation Program”. The psychoeducation program was applied to the experimental group by the researcher for four weeks and one session per week for 40+40 minutes, totaling 80 minutes.

Study Group

The study group of the research consists of 24 4th-grade students attending BİLSEM in the 2022-2023 academic year. The scale scores of 42 students studying in the 4th grade of primary school were examined and experimental and control groups were formed among 24 students with low scores. 12 students (5 female, 7 male) were in the experimental group and 12 students (seven female, five male) were in the control group. Some opinions in the literature were taken into consideration in determining the number of members of the group. It is emphasized that the ideal number of members should be between 10 and 18 at most in structured or educational groups (Vander Kolk, 1985). According to some researchers (Jacobs et al., 2012), this number should be between 5 and 15 members, while another view suggests that the appropriate number of members for psychoeducation groups should be in the range of 10-20 (Corey et al., 2018). The results of the Mann-Whitney-U test conducted to determine whether there was a significant difference between the mean pre-test scores of decision-making skills and career exploration behaviors of the control and experimental group students are presented in Table 1.

Table 1

Mann Whitney U Test Results of the Experimental and Control Groups' Career Exploration Scale and Decision-Making Skills Scale Pre-Test Scores

	Group	N	S. O	S. T	U	Z	P
Career Exploration Scale	Experiment	12	12.54	150.50	71.500	-.029	.977
	Control	12	12.46	149.50			
Decision Making Skills Scale	Experiment	12	11.25	135.00	57.000	-.872	.383
	Control	12	13.75	165.00			

S. O: Rank Mean, S. T: Rank Total

Table 1 shows the results obtained from the comparison of the pre-test scores of the students in the control and experimental groups from two different measurement tools. According to these results, it was determined that there was no statistically significant difference between the pre-test scores of the experimental and control groups on the Career Exploration Scale ($U = 71.500$, $p > .05$). Similarly, it was determined that there was no statistically significant difference between the pre-test scores of the experimental and control groups for the Decision-Making Skills Scale ($U = 57.700$, $p > .05$). According to the findings obtained in this direction, it can be said that the mean scores of career exploration behaviors and decision-making skills of the experimental and control groups were close to each other

before the psychoeducation program was implemented and there was no statistically significant difference between the group averages.

Tools Used for Data Collection

In this study, “Career Exploration Scale (CES)”, “Decision Making Skills Scale for Primary School Students” and “Socio-Demographic Information Form” were used.

Career Exploration Scale (CES)

The scale developed by Tracey et al. (2006) to determine the extent to which students are interested in career exploration behaviors was adapted for primary and secondary school students by Nota (2012). Later, the adaptation of the Career Exploration Scale (CES) into Turkish to assess the career exploration behaviors of 4th-7th grade students was conducted by Özyayın and Siyez (2022). It was found that the CES consisted of a single-factor structure as in the original form, Cronbach's alpha was .83 and item-total correlations were between .44-.64. The CES consists of nine items. One of the sample items is; “I learned about certain professions or careers”. The scale is organized in a five-point Likert scale and the response format is set as “Quite a lot of times (5), Many times (4), A few times (3), Once or twice (2), Never (1)”. There are no reversed items, the lowest score is 9 and the highest score is 45, and high scores indicate high career exploration.

Decision Making Skills Scale for Primary School Students

The scale developed by Sever and Ersoy (2019) to evaluate the decision-making skills of primary school students consists of 15 items and one dimension. This scale, which is answered as *always*, *usually*, *sometimes*, and *never*, is organized in four-point Likert type. The total variance explanation percentage of this scale is 40.078 and the Cronbach's alpha reliability coefficient for the whole scale is .89. One of the items of the scale is “I think about how I can implement my decision”. It is stated that there are no reverse items, the lowest score is 15 and the highest score is 60, and as the scores increase, the decision-making skills increase.

Socio-Demographic Information Form

It is a form containing information about the socio-demographic characteristics of the students in experimental and control groups such as grade, gender, and age.

Process

This study was conducted as quasi-experimental research examining the effect of the Future Awareness Psychoeducation Program designed to support the career development of gifted primary school students attending BİLSEM support education programs and studying at the 4th grade in primary school. Before the participants in the study were determined, the purpose and content of the study were explained to the students attending BİLSEM and studying in the 4th grade of primary school. Among the students who volunteered to take part in the study, those who could comply with the training program timeline were included in the study. Then, the scores obtained from the scales applied were analyzed and the experimental and control groups were formed from the volunteer students by lottery, regardless of the balance of male and female participants with low scores. Before the implementation phase, the necessary permissions were obtained and then the students were informed about the psychoeducation program. A consent form was filled out by obtaining permission from the parents of the students included in the program. Considering the distribution of the participants to the groups, 12 students (five female, seven male) were in the experimental group and 12 students (7 female, 5 male) were in the control group. The Future Awareness Psychoeducation Program was conducted by the researcher for four weeks between February and March 2023 with the participants in the experimental group outside the support education hours and once a week for 40+40 minutes, totaling 80 minutes. Due to the structure of the program, a total of eight activities were carried out, two activities in each session, and a 10-minute break was given between activities. While the psychoeducation program was applied to the experimental group, no psychoeducation session or

activity was conducted with the control group in this process. The effect of the program was evaluated by applying a post-test to the groups one week after the sessions were completed with the experimental group due to time limitations, taking into account the timetable of the institution where the students attend. Finally, a follow-up test was administered to the students in the experimental group two months after the end of the group sessions.

Future Awareness Psychoeducation Program

BİLSEM career guidance programmes are designed to support the educational processes of gifted students enrolled in BİLSEM, to help them choose the most suitable profession for their potential and to support their career development. The basic approach of the psychoeducation programme, of which the researcher is one of the authors, is based on Parsons' three-stage guidance model. In order to increase functionality, Super's self-development model was enriched within the framework of Savickas' career structuring theory (Kirdök & Barın, 2021). In this context, Future Awareness Psychoeducation Programme was prepared to support the career development of students studying in primary school 3-4th grade and attending BİLSEM support education programmes. The design of the BİLSEM Future Awareness Psychoeducation Programme, which has a flexible structure in line with the developmental needs of students, is based on the approach of comprehensive guidance and psychological counselling programmes. The main goal of the programme is to strengthen students' personal and professional development and support their careers structuring so that they can make the most appropriate career choices for their potential (Kirdök & Barın, 2021). The programme was planned as a total of eight activities, with group sessions once a week and two activities in each session. In the first session of the Future Awareness Psychoeducation Programme, activities related to meeting the group members, recognising their interests and abilities, and the importance of taking responsibility for the future were carried out. In the second session, activities related to goal setting, self-regulation and how to realise them were carried out. In the third session, activities were carried out on what to do in the face of difficulties, the importance of self-confidence and how to benefit from experiences in new situations. In the fourth session, activities related to recognising professions and decision-making were carried out. The content of group activities, competence areas and topics are presented in Table 2.

Table 2

Sessions, Activities, Competency Areas and Topics in the Future Awareness Psychoeducation Programme

Session	Activity	Competence	Topic
1	1. Activity	Career Self	Recognising Interests and Abilities
	2. Activity		Career Adaptability
2	1. Activity		Goal Setting
	2. Activity		Self-Regulation/Proactivity
3	1. Activity		Psychological Resilience
	2. Activity		Learning Agility
4	1. Activity	Awareness of Options	Recognising Professions
	2. Activity	Decision-Making Competence	Decision Making

Data Analysis

For the analysis, firstly, the normality distribution of the data was examined and it was examined whether they met the homogeneity assumptions. The data analyses of the study were carried out using SPSS 21.0 software package. Nonparametric statistical methods were used in the analyses due to the non-normal distribution of the data and the small number of participants. Before the analysis, normality analysis was performed with Shapiro-Wilk test. Shapiro-Wilk normality test results are given in Table 3. Shapiro-Wilk test is used for small sample groups when the group sizes are less than 50 (Büyüköztürk, 2012). In this context, the 'Mann-Whitney-U' test was applied to determine the differences between the control and experimental groups, and the 'Wilcoxon Signed Ranks Test' was used to determine the differences between the pre-test, post-test, and follow-up test scores within the groups.

Ethical Approval

Before the research data were collected, ethics committee approval was obtained from Van Yüzüncü Yıl University Social and Human Sciences Publication Ethics Committee dated 23.11.2022 with the decision number 2022/24-16.

Findings

Before testing the hypotheses, normality analysis was performed. In this context, the results of the Shapiro-Wilk normality test for the pre-test and post-test scores of the control and experimental group students are given in Table 3.

Table 3

Shapiro-Wilk Normality Test Results for the Pretest and Posttest Scores of the Experimental and Control Groups

Group		Shapiro-Wilk			
		Measurement	Statistic	Sd	p
Career Exploration Scale	Experiment	Pre-test	.941	12	.508
		Post-test	.943	12	.531
		Follow-up test	.979	12	.980
	Control	Pre-test	.966	12	.865
		Post-test	.927	12	.353
Decision Making Skills Scale	Experiment	Pre-test	.877	12	.080
		Post-test	.813	12	.013
		Follow-up test	.968	12	.885
	Control	Pre-test	.840	12	.028
		Post-test	.866	12	.059

As seen in Table 3, according to the results of the Shapiro-Wilk normality test, it was concluded that the experimental and control groups did not show normal distribution in some dimensions in the pre-test and post-test data in terms of the scores of both scales. For this reason, descriptive analyses were performed to examine the skewness/ kurtosis coefficients of the scores obtained from the scales for the normality assumption. In these analyses, it is assumed that the data are normally distributed if the skewness/skewness coefficients are within ± 1 (Büyükoztürk, 2012). In this context, the skewness and kurtosis coefficients obtained from the pre-test and post-test measurements of the participants in the experimental and control groups were analysed. The findings related to these analyses are presented in Table 4.

Table 4

Skewness and Kurtosis Coefficients of the Pretest and Posttest Scores of the Students in the Experimental and Control Groups

Group		Measurement	Skewness	Kurtosis	Standard Error	
Career Exploration Scale	Experiment	Pre-test	.291	-.780	.637	1.232
		Post-test	-.771	1.220		
		Follow-up test	.319	-.009		
	Control	Pre-test	-.211	-1.023	.637	1.232
		Post-test	-.574	-.648		
Decision Making Skills Scale	Experiment	Pre-test	-.506	-.953	.637	1.232
		Post-test	-1.908	4.536		
		Follow-up test	.167	.306		
	Control	Pre-test	-1.485	2.415	.637	1.232
		Post-test	-1.521	2.852		

When Table 4 is examined, it is seen that the standard values of the skewness and kurtosis coefficients of the experimental and control group students in the pre-test and post-test measurements of both scales are outside the ± 1 limits (Büyüköztürk, 2012). In addition, when the sample size, extreme values, histograms, and scatter plots are evaluated together, it can be said that the measurements of the control and experimental group students do not show a normal distribution. Considering the size of the study group and the normality assumption, nonparametric tests were used because the number of participants was less than 30 and the normality assumption was not met (Pallant, 2020; Tabachnick & Fidell, 2013).

Testing Hypotheses

The findings obtained from the analyses carried out to test the hypotheses of the study are given below. The results of the Wilcoxon Signed-Ranks Test for the significance of the difference between the pre-test and post-test scores of career exploration behaviours and decision-making skills of the students in the experimental group are given in Table 5.

Table 5

Wilcoxon Signed-Ranks Test Results for the Experimental Group Career Exploration Scale and Decision-Making Skills Scale Pre-Test-Post-Test Scores

Pairwise Comparisons		Group	N	S.O	S.T	Z	p	r
Career Exploration Scale	Pre-test-Post-test	Positive Ranks	12	6.50	78.00			
		Negative Ranks	0	.00	00	-3.06	.00	0.62
		Equal	0					
Decision Making Skills Scale	Pre-test-Post-test	Negative Ranks	1	2.00	2.00			
		Positive Ranks	11	6.91	76.00	-2.91	.00	0.59
		Equal	0					

S. O: Rank Mean, S. T: Rank Total, r: Effect Size

When the Wilcoxon Signed Ranks Test results are examined, it is seen that the difference observed before and after the psychoeducation programme implementation of the experimental group is in favour of the post-test score ($Z = -3.06$, $p < .05$; $Z = -2.91$, $p < .05$). When the effect size values $r = Z/\sqrt{N}$ (Rosenthal, 1994) related to the calculated difference are considered, it is seen that the difference is at a strong level for career exploration behaviours ($r = 0.62$) and decision-making skills ($r = 0.59$). In this context, it is understood that the psychoeducation programme given to gifted students significantly increased the career exploration behaviours and decision-making skills of the experimental group students.

The results of the Wilcoxon Signed-Ranks Test for the significance of the difference between the posttest and follow-up test scores of the experimental group students' career exploration behaviours and decision-making skills are given in Table 6.

Table 6

Wilcoxon Signed-Ranks Test Results for the Experimental Group Career Exploration Scale and Decision-Making Skills Scale Posttest-Follow-up Test Scores

Pairwise Comparisons		Group	N	S.O	S.T	Z	p
Career Exploration Scale	Post-test-Follow-up test	Positive Ranks	5	3.40	17.00		
		Negative Ranks	4	7.00	28.00	-.65	.51
		Equal	3				
Decision Making Skills Scale	Post-test-Follow-up test	Negative Ranks	4	7.13	28.50		
		Positive Ranks	7	5.36	37.50	-.40	.69
		Equal	1				

S. O: Rank Mean, S. T: Rank Total

When Table 6 is examined, according to the results obtained to determine the retention effect of the Future Awareness Psychoeducation Programme, it was determined that there was no statistically significant difference between the post-tests and follow-up tests ($Z = -0.65$, $p > .05$; $Z = -0.40$, $p > .05$). Within the framework of these results, it can be said that the programme had a significant effect on the career exploration behaviours and decision-making skills of the participants and this effect continued in the follow-up measurements.

The results of the Mann Whitney-U test conducted to determine whether the difference between the career exploration behaviours and decision-making skills post-test scores of the students in the experimental and control groups was significant are given in Table 7.

Table 7

Mann Whitney U Test Results Regarding the Post-test Scores of the Career Exploration Scale and Decision-Making Skills Scale of the Experimental and Control Groups

	Group	N	S.O	S.T	U	Z	p
Career Exploration Scale	Experiment	12	18.50	222.00	.000	-4.164	0.000
	Control	12	6.50	78.00			
Decision Making Skills Scale	Experiment	12	15.75	189.00	33.000	-2.257	0.024
	Control	12	9.25	111.00			

S. O: Rank Mean, S. T: Rank Total

When Table 7 is examined, a significant difference is observed between the career exploration scale posttest scores of the participants in the experimental and control groups. The career exploration scale post-test scores of the participants in the experimental group are significantly higher than the scores of the participants in the control group ($U = .000$; $p < .05$). In addition, a significant difference is observed between the decision-making skills scale scores of the participants in the experimental and control groups. The decision-making skills scale post-test scores of the participants in the experimental group are significantly higher than the scores of the participants in the control group ($U = 33.000$; $p < .05$).

The results of the Wilcoxon Signed Ranks Test conducted to determine whether the difference between the career exploration behaviours and decision-making skills pre-test and post-test scores of the students in the control group was significant are presented in Table 8.

Table 8

Wilcoxon Signed Ranks Test Results for Control Group Career Exploration, Decision Making Skills Pre-test-Post-test Scores

	Pairwise Comparisons	Group	N	SO	ST	Z	p
Career Exploration Scale	Pre-test-Post-test	Negative Ranks	5	5.30	26.50	-.491	.623
		Positive Ranks	4	4.63	18.50		
		Equal	3				
Decision Making Skills Scale	Pre-test-Post-test	Negative Ranks	4	5.00	20.00	-.784	.433
		Positive Ranks	6	5.82	35.00		
		Equal	2				

S. O: Rank Mean, S. T: Rank Total

As seen in Table 8, it is seen that there is no significant difference between the post-test scores of the control group and the pre-test scores of the career exploration scale ($Z = -.49$; $p > .05$). In addition, it is seen that there is no significant difference between the post-test scores of the control group and the pre-test scores of the decision-making skills scale ($Z = -.78$; $p > .05$).

Discussion and Conclusion

In this study, which aimed to examine the effect of Future Awareness Psychoeducation Program on the career exploration and decision-making skills of gifted students attending primary school 4th grade, a quasi-experimental model with experimental-control group with pre-test, post-test and follow-up test measurements was used. In the study group, it was determined that the career exploration behaviours and decision-making skills score levels of the control and experimental groups were close and there was no statistically significant difference between the group averages before the psychoeducation program implementation. It can be said that the psychoeducation programme significantly increased the career exploration scale and decision-making skills scale scores of the participants and the effect of the psychoeducation programme continued according to the results of the follow-up test conducted eight weeks after the end of the applications in the experimental group. This finding shows that the psychoeducation programme has a positive effect on students' career exploration behaviours and decision-making skill levels.

Some of the qualities needed for an individual to lead a successful and happy life are the ability to establish a connection between personality traits and professions, to use time well, problem solving, self-knowledge, recognition of professions, planning skills and effective decision making, one of the aims of guidance is to support the individual to gain these qualities (Erkan, 2000). For this reason, knowing the characteristics and needs of gifted individuals and supporting them by using various methods and strategies in career planning is very important for both their life success and career development (Leana-Taşçılar, 2020). Supporting career exploration behaviours (Özaydın & Siyez, 2022) and decision-making skills, which are extremely important career tasks for children, will also contribute to their career development. It is known that career development starts at a very early age and what is learnt during childhood affects many career decisions made during youth and adulthood (Kırdök & Doğanülkü, 2020). According to Peterson et al. (2002), individuals can find solutions to career problems by using decision-making and problem-solving stages. In this study, in the area of decision-making competence, the gains in realising the effects of decisions on the future, choosing the most appropriate one among the options, understanding the necessity of decision responsibility and realising the importance of self-belief were covered. When literature is examined, it is stated that the importance of decision-making skills is emphasised and that decision-making skills are a skill that can be developed within the educational process (Byrnes, 1998). In addition, it is possible to teach effective decision-making methods to students in schools within the framework of psychological counselling and guidance services (Kuzgun, 2009). In fact, one of the reasons for many programmes and studies on decision making is the possibility that decision making is not only related to career development but also to educational and personal-social development (Özyürek, 2012). As a result, the decision-making process is a basic skill for individual success and effective management of this process ensures that the right results are obtained. In this study, a psychoeducation programme was carried out to support the career development of students in line with the gains determined in three competency areas: career self, awareness of options and decision-making competence.

In the literature, there are educational programmes that include concepts related to supporting the individual's childhood career development, focusing on the individual's awareness of their interests, abilities and values as well as gaining information about career options (Ahn & Lee, 2011; Edwin & Prescod, 2018; Lau et al., 2021; Özgür & Çelik, 2018; Özkan, 2019). In these studies, it is seen that they focus on the career development levels of the individual in evaluating the effectiveness of the programmes. In the study conducted by Ahn and Lee (2011), it is seen that the reading-discussion-oriented career exploration programme for primary school students has a significant effect on students' career development and achievement motivation. In the study conducted by Özgür and Çelik (2018), it was observed that reading stories about professions to primary school 4th grade students was effective on students' career development and this programme had a significant effect on students' curiosity/research levels. In the study conducted by Özkan (2019), it was observed that the career development psychoeducation programme was effective in improving the career development and decision-making levels of secondary school 5th grade students. It is emphasised that gifted individuals

may also have difficulties in their career development and there is a need for experimental studies aiming to evaluate the effectiveness of interventions as well as theory-based career counselling to guide them in this process (Muratori & Smith, 2015).

In the psychoeducation programme implemented in this study, it is thought that the inclusion of many outcomes such as realising the ability to plan for the future, setting goals, realising professions, realising the effects of decisions on the future, and expressing ways to cope with difficulties in the face of difficulties is important in terms of supporting the career development of gifted students attending the 4th grade of primary school. In this direction, it can be said that individuals who can cope with the obstacles that arise in the career development process and believe that they can cope with the difficulties they may encounter can make more effective decisions about career and job options (Bölükbaşı & Kırdök, 2019). The aim of career counsellors should be to teach individuals the importance of participating in various interesting and useful activities, determining their reactions, being aware of alternative opportunities and learning the skills needed to succeed in each new activity (Krumboltz, 2009). Since the career exploration process is not only limited to career choice but also includes decisions to be taken on the career journey, skill development and professional orientations, research to be conducted in this direction can help students discover their own potential better. Studies have also shown that programmes focusing on students' career development contribute to students' career exploration behaviour levels and thus to their career development (Ahn & Lee, 2011; Edwin & Prescod, 2018; Özgür & Çelik, 2018; Özkan, 2019). For gifted individuals, it is seen that there is a need for complementary counselling services that include a lifelong career counselling approach that emphasises elements such as career education, decision-making responsibility, awareness, and adaptation to changes (Greene, 2003). As a result, it is a preventive need to clarify students' interests, abilities, and values in the context of fulfilling their career development responsibilities, to develop their questioning, research and discovery skills and to increase their awareness of planning for the future (Keleş & Çakır, 2023).

In line with the developmental guidance approach, career guidance programmes prepared to support the career development of students at different developmental levels at different levels of education are the first consecutive programmes (Kırdök & Barın, 2021). In this study, the effects of the Future Awareness Psychoeducation Programme, which aims to support the career development of gifted students attending primary school 3-4th grade level who participate in support education programmes at BİLSEM, one of the career guidance programmes, on the career exploration behaviours and decision-making skills of gifted students attending primary school 4th grade were examined. The development of decision-making skills can be expressed as a continuous learning process. The development of these skills helps to make more effective and informed decisions. Career exploration involves a dynamic process as a personal journey. Therefore, it is possible to develop career exploration behaviours and decision-making skills by using different methods and various resources. This study also has some limitations. The study group consists of 4th grade BİLSEM students. Therefore, the findings obtained within the scope of this study can be generalised to students with similar characteristics to the characteristics of the participants included in this study. Considering the age group of the students, the fact that the measurement tool is a paper and pencil test can also be seen as a limitation. In addition, since the research was conducted in only one institution, it is also limited in the sense that the findings obtained cannot be generalised to all students. For this reason, in addition to the studies that can be conducted in different regions, qualitative studies can be conducted to examine the attitudes of primary school students towards career exploration behaviours and decision-making skills in depth. In this direction, it can be suggested to conduct studies that support students' career exploration behaviours and decision-making skills. In the studies to be conducted later, taking the opinions of the participants about the effectiveness of the programme in writing at the end of the programme may further strengthen the study. For longer-term results on changes in career development and permanence in decision-making skills, it is recommended to conduct follow-up studies at the end of the programme at 6 months or 1-year intervals. In future studies, the effects of the programme on the proactive career behaviours and learning agility of gifted students can be examined. This study was conducted with 4th

grade primary school students. In future studies, inclusive studies involving students, school administrators and families can be conducted, and in these studies, long-term evaluation, that is, the effects of the programme after students graduate from school, can be evaluated.

Author Contribution Rate

The authors contributed equally to the study.

Ethical Statement

All the rules in the 'Directive on Scientific Research and Publication Ethics of Higher Education Institutions' have been followed and none of the 'Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics' in the second part of the directive have been carried out.

Conflict Statement

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

Türkçe Sürümü

Giriş

Zekânın tanımlanmasına yönelik çabalar ve tartışmalar uzun yıllardır devam etmektedir. Bunun temel nedeni ise zekânın tek bir tanım ya da kuramsal çerçeve ile sınırlandırılmayacak kadar çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır. Zekâ ile ilgili yapılan araştırmalar ve bulgulara bağlı olarak pek çok farklı tanım ve teorinin ortaya çıktığı ve bu durumun üstün zekâ anlayışını da etkilediği görülmektedir (Leana-Taşcılar & Kanlı, 2014). Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı 2013 yılından itibaren üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarının yerine “özel yetenek” kavramını kullanmayı tercih etmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). Yetenek “bireyin bir şeyi kavrayabilme, idrak edebilme veya yapabilme niteliği, kudret, kabiliyet, istidat” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Özel yetenekli birey, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ve Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’nde “akranlarına göre sanat, yaratıcılık, öğrenme ve liderlik alanlarında ileride olan, soyut fikirleri anlayabilen, özel akademik yeteneklere sahip, ilgileri doğrultusunda özerk hareket etmeyi seven ve üst düzey performans sergileyen kişi” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2018; MEB, 2024). Günümüzde özel yetenekli bireylerin; akademik yeterlik, yaratıcı davranışlar gösterme, liderlik özelliklerine sahip olma, icat ve keşif yeteneğinin olması, sosyal ilişkilerde ve görsel sanat dallarındaki yetenek ve sportif yetenek alanı gibi farklı alanlarda başarı gösterdikleri ifade edilebilir (Özbay, 2013).

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimi, gelişmiş ülkelerde üzerinde önemle durulan bir konu olup özel yetenekli öğrencilere doğru ve uygun şekilde eğitim verilerek öğrencilerin bu doğrultuda yönlendirilmeleri hem ülkelere hem de topluma önemli katkılar sağlamaktadır (Çitil, 2018). Her ülke, özel yetenekli öğrencilerini çeşitli yöntemlerle tanılama sürecinden geçirerek kendilerine özgü eğitim programlarıyla desteklemektedir. Son yıllarda, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de özel yetenekli öğrencilerin eğitime daha fazla önem verilmektedir. Türkiye’de özel yetenekli öğrenciler, destek eğitimine yönelik etkinliklerini bilim ve sanat merkezlerinde (BİLSEM) sürdürmektedirler. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı eğitim kurumları olarak açılan BİLSEM’ler, özel yetenekli öğrencilerin okul dışı zamanlarda destek eğitime yönelik etkinliklerini sürdürdükleri merkezlerdir. Bu merkezlerde örgün eğitim kurumlarına devam eden ve aynı zamanda müzik, resim ve genel zihinsel yetenek alanlarında özel yetenekli olarak tanılanmış öğrencilere yeteneklerini geliştirmelerine yönelik destek eğitimi sunulmaktadır.

Özel yetenekli bireylerle yapılan çalışmalara göre bu kişilerin, okulda veya toplumda sosyal, duygusal ve mesleki gelişim ile ilgili birçok sorundan şikâyetçi oldukları görülmektedir (Chen & Wong, 2013). Özel yetenekli bazı öğrenciler, eğitim ve kariyer seçimleri konusunda kararsızlık yaşayabilir ve kariyer ilgileriyle uyumlu olmayan tercihler yapabilmektedir (Leung, 1998). Kurt’a (2016) göre özel yetenekli öğrencilerin kariyer danışmanlığı ihtiyaçlarının ele alınması için öncelikle özel yetenekli öğrencilerin özellikleri, ihtiyaçları ve bunun kariyer planlama süreciyle ilişkilerinin anlaşılması gerekmektedir. BİLSEM’lerin, eğitim süreci göz önünde bulundurulduğunda özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleriyle ilgili kariyer planlamalarına, mesleki ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarına yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine katkı sağladığı görülmektedir (Güleç vd., 2020). Kariyer, yaşam boyu devam eden uğraşlar olarak tanımlanabilir (Sharf, 2017). Kariyer, bireyin meslek seçimi kararıyla sınırlı olmayıp yaşam boyu kariyeriyle ilgili kararları ve tercihleriyle şekillenmektedir (Pişkin, 2012). Kariyer kavramını gelişimsel bir süreç olarak ifade eden Donald E. Super (1990), kariyer gelişimini tüm yaşam sürecini kapsayan beş temel gelişim dönemi şeklinde ele almıştır. Bu dönemleri; *Büyüme*, *Araştırma*, *Yerleşme*, *Devam Ettirme* ve *Çekilme* dönemleri olarak açıklayarak, doğumdan 14 yaşa kadar devam eden *Büyüme* dönemini de kendi içinde dört evreye ayırmıştır. Buna göre bireyler 0-4 yaş arasında meslek öncesi denilen bir aşamadan geçerler. Bu aşamayı 4-10 yaş arasında hayal dönemi, 11-12 yaş arasında ise ilgi dönemi takip eder. 13-14 yaşlara karşılık gelen yetenek evresi de son evre olarak tanımlanmıştır. Büyüme evresi; bedensel büyümenin yanı sıra duygusal, sosyal, psikolojik büyümeyi de

içeren bir dönem olarak çocukların içinde bulundukları çevreyi keşfetme süreci olarak ifade edilmektedir (Siyez, 2020). Keşfetme, çocuğun merak gereksinimlerini karşılama ve çevresini tanımasına yönelik bilgi toplama davranışlarıdır (Super, 1990). Çocuk bu dönemde neler yapabileceği hakkında fikir geliştirir, meslekler hakkında kavram bilgisi kazanır, ne olmak istediğini düşünür ve yetişkinlerin yaptığı işler ile ilgili fikir edinir (Kuzgun, 2000). Kariyer keşfi, kişiyi kendisini ve çevresini yeterince tanımak amacıyla uygun kariyerleri keşfetmeye ve belirlemeye teşvik eden bir dizi amaçlı eylem ve düşünceyi içermektedir (Stumpf vd., 1983). Kariyer gelişimi açısından bakıldığında kariyer keşfi davranışlarının bireyin yaşamında oldukça önemli rolü olduğu ifade edilmektedir (Cheung & Arnold, 2010; Edwin & Prescod, 2018; Nota, 2012; Tracey vd., 2006). Bu keşfetme davranışlarının yanı sıra seçenekler arasında kendine uygun olanı seçmesi ve vereceği kararların geleceği üzerindeki etkilerini fark etmesi bu dönemin önemli kazanımları olarak ifade edilebilir.

Yaşamın hemen her alanında yapılanların temelinde karar verme ve bir seçim yapma durumu olduğu düşünüldüğünde, karar verme sürecinin anlamlandırılması insanların sağlıklı kararlar almaları açısından önemlidir. Sağlıklı karar verme süreçleri özellikle yaşamın erken dönemlerinde önem kazanmaktadır. İnsanlar yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde kişisel gelişimlerine yönelik, meslek ve kariyerlerine yönelik veya duygusal ve sosyal süreçlerine yönelik kritik kararlar alma durumları ile karşı karşıya gelmektedirler. Bu önemli sorumlulukların ve yaşam görevlerinin üstesinden gelmede bireylerin karar verme becerilerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir (Mutlu & Kaya, 2023a; 2023b). Karar sözcüğü, bir problem ya da işle ilgili düşünülerek verilmiş kesinleşmiş bir yargı olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Karar verme ise genel olarak, birden fazla seçenek arasından kendine en uygun olanı seçmek olarak ifade edilmiştir (Byrnes, 1998). Kuzgun'a (2009) göre karar verme, bir ihtiyacı gidermek için birden fazla seçeneğin olması veya arzu edilen hedefin kişinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi durumunda yaşanan sıkıntıyı ortadan kaldırmaya yönelik zihinsel ve davranışsal eylemlerdir. Karar verme, seçenekleri değerlendirmeyi ve uygun olanı seçmeyi içeren düşünme sürecini gerektirir. Düşünme, bireyin doğumuyla başlayan ve yaşamı boyunca doğrudan ya da dolaylı etkilerle gelişebilen bir özelliğidir (Fisher, 2005). Dewey (1910) düşünmeyi kısaca, kişinin zihninden geçen her şey olarak tanımlamaktadır. Karar verme olgusunun düşünme süreçleri ile ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, karar vermeye ilişkin düşünme süreçleri ile araştırma-inceleme, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme süreçlerinin birlikte hareket ettiği söylenebilir (Doğanay, 2011). Marzano ve Kendall (2007) tarafından karar verme sürecindeki aşamalar; alternatifleri düşünme, alternatifleri değerlendirme, karar verilecek seçeneğin getireceği başarı ihtimalini düşünerek en iyi alternatifi seçmek olarak betimlenmiştir. Karar verme, kişinin sahip olduğu önemli yeteneklerden birisi olup kişinin düşünme süreci içerisinde de önemli bir yere sahiptir (Küçükay, 2018). Kariyer kararı verme konusuna bakıldığında ise bilişsel süreçleri dikkate alan bilgiyi işleme yaklaşımına göre, kariyer kararları genel problem çözme sürecini de içerir. Bu nedenle kişi kendini iyi tanırsa, mesleklere ilişkin bilgi sahibi olursa ve karar verme becerilerini geliştirebilirse kariyer kararını daha isabetli verebilir ve kariyer kararsızlığı konusunda yaşadığı problemleri çözebilir (Peterson vd., 2002). Gelişimsel karar verme teorileri kariyer seçimini cinsiyet, kültür, insan ilişkileri, değerler, yetkinlik, sosyal uyum, mesleki kimlik edinimi, mesleki olgunluk gibi değişkenler üzerinden açıklamaya çalışırken, bazı araştırmacılar ise kariyer seçimini ve gelişimini bir karar verme süreci olarak görmekte ve bu süreçte insanların seçenekler hakkında bilgi topladığını, bunları değerlendirdiğini ve sonuçta bir karara vardıklarını ifade etmektedir (Doğan, 2014).

Alanyazında karar verme davranışının önemine vurgu yapıldığı ve karar verme becerisinin eğitim süreci içinde geliştirilebilen bir beceri olduğu üzerinde durulmaktadır (Byrnes, 1998). Karar verme becerisinin eğitimle geliştirilebildiği göz önünde bulundurulduğunda, insanların etkin kararlar verebilmeleri için karar verme aşamaları ve karar anında göz önünde bulundurulacak hususlar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (Urgancı & Gürkan 2019). İnsanlar sadece var olan özelliklerine dayalı kararlar vermekle kalmayıp sahip oldukları özelliklerini geliştirme isteği eğilimindedir (Krumboltz, 2009). Öğrencilerin de rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçevesinde etkili ve sağlıklı karar verme yöntemlerini öğrenmeleri mümkündür (Kuzgun, 2009). Öğrencilere bu hizmetin etkili verilmesi, bireyselleşebilmeleri ve kendi kararlarını bağımsız olarak alabilmeleri açısından kritik bir öneme sahiptir (Mutlu vd., 2023). Bireyin kendisini tanıması dışında, seçenekler hakkındaki bilgileri, karar verme süreci

ve karar vermayla ilgili düşüncelerinin de kariyer kararlarını verme sürecinde etkili olabileceği belirtilmektedir (Peterson vd., 2002). Gelişimsel yaklaşım esas alınarak özel yetenekli öğrencilerin kariyer benliğinin, seçeneklerin farkındalığı ve karar verme yetkinliklerinin desteklenmesi kariyer gelişimlerine de olan katkısı açısından oldukça önemlidir (Kırdök & Barın, 2021).

Ergenlik ve yetişkinlik döneminin temel özelliklerinin olduğu erken çocukluk yılları, hemen her özelliğe sahip çocuklara ulaşmanın, var olan potansiyellerini açığa çıkarmanın ve gelişimlerini tehdit eden riskleri ortadan kaldırmanın önemli olduğu yıllardır (Saranlı, 2017a). Akranlarından bilişsel özellikler ve sahip oldukları ilgiler bakımından farklılık gösteren özel yetenekli öğrenciler, destek eğitime ihtiyaç duydukları gerçeğinin kolay kabul edilmemesi ve özel eğitim gereksinimlerinin önemsenmemesi nedeniyle eğitim alanında birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar (Gökden Kaya, 2019). Özel yetenekli bireylerin özellikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, erken müdahale çalışmalarının bu çocuklar ve aileleri için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda (Koç & Saranlı, 2017; Saranlı, 2017b), erken müdahale çalışmaları yapılmadığında özel yetenekli çocukların ileriki yıllarda yeteneğini saklama, var olan yeteneğini geliştirememesi, akademik başarısızlık ve sosyal-duygusal sorunlar gibi bazı riskli durumlarla karşı karşıya kalma ihtimali olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle erken dönem önleyici ve destekleyici psikoeğitim çalışmaları çerçevesinde bakıldığında; erken yaşta grup içinde sözel ve sözel olmayan becerilerin kazanılması bireyin deneyim kazanmasını bu deneyimi kalıcı hâle getirmesini ve bunu diğer alanlara transfer etmesini sağlamaktadır (Kaya & Kaval, 2022). Özetle, özel yetenekli öğrenciler için hazırlanan özel eğitim programları, onların kendilerini en iyi şekilde ifade etmelerine, potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve toplumda üreten bireyler olmalarına olanak tanımaktadır. Yukarıda vurgulanan konularla birlikte özel yetenekli öğrenciler için erken müdahalenin önemli olduğu alanlardan birisi de kariyer alanıdır. Aslında erken dönem kariyer müdahaleleri bütün öğrencilerin gelecekte akademik başarılarını artırmayı ve kariyer seçeneklerini zenginleştirmeyi amaçlayan sosyal girişimlerini destekleyen ideal bir ortam sağlamaktadır (Schultheiss vd., 2005). Kariyer gelişimi doğası gereği gelecek yönelimli olduğundan, geleceğin farkında olan kişiler kariyerleri için bilinçli bir planlama yaparlar. Bu planlama doğrultusunda kişi geleceğe yönelik hazırlık yaparak ve çok sayıda karar vererek planını hayata geçirmeye başlar. Bundan dolayıdır ki kariyer gelişimine yönelik psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri öncelikle gelecek farkındalığını amaç edinmelidir (Kırdök & Barın, 2021). Bu temel çıkarımlardan hareketle bu araştırmada, BİLSEM’de destek eğitim programlarında kayıtlı özel yetenekli ilkököl öğrencilerinin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla tasarlanan Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı’nın ilkököl 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine etkisini incelemek hedeflenmiştir. Bu temel amaç kapsamında aşağıda verilen hipotezler sınanmıştır:

1. Programa katılan öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri son test puanları, ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.
2. Programa katılan öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri son test puan ortalamaları ile izleme testi puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.
3. Programa katılan öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri son test puanları, programa katılmayan öğrencilerinin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri son test puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.
4. Programa katılmayan öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri ön test ile son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı, Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı’nın ilkököl 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine etkisini araştırmaktır. Araştırmada deney ve kontrol gruplarını içeren ön-test, son-test ve izleme testi ölçümleri kullanılarak yarı deneysel model oluşturulmuştur. Bu model 2x3’lük karma desen olarak tanımlanabilir. Bu desenin birinci faktörü bağımsız işlem gruplarını (deney-kontrol), ikinci faktörü ise bağımlı değişkenle ilgili tekrarlı ölçümleri (ön-test, son-test, izleme testi) temsil etmektedir (Büyüköztürk, 2012). Desende bağımlı

değişken ilkökul 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri, bağımsız değişken ise “Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı”dır. Deney grubuna psikoeğitim programı dört hafta boyunca ve haftada bir gün 40+40 toplam 80 dakika olarak araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında 4. sınıf öğrencilerinden BİLSEM’e devam eden 24 öğrenciden oluşmaktadır. İlkokul 4. sınıfta öğrenim gören 42 öğrencinin uygulanan ölçek puanları incelenmiş ve puanları düşük olan 24 öğrenci arasından deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. 12 öğrenci (beş kadın, yedi erkek) deney, 12 öğrenci (yedi kadın, beş erkek) de kontrol grubunda yer almaktadır. Grubun üye sayısının belirlenmesinde alanyazında yer alan bazı görüşler dikkate alınmıştır. İdeal üye sayısının yapılandırılmış ya da eğitim maksatlı oluşturulan gruplarda en fazla 10 ile 18 olması gerektiği vurgulanmaktadır (Vander Kolk, 1985). Bazı araştırmacılara (Jacobs vd., 2012) göre bu sayının 5 ile 15 üye arasında olması bir başka görüşe ise psikoeğitim grupları için uygun üye sayısının 10-20 aralığında olması önerilmektedir (Corey vd., 2018). Kontrol ve deney grubu öğrencilerin karar verme becerileri ve kariyer keşfi davranışları ön test puanlarının ortalamaları arasında anlamlı farkın olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Deney ve Kontrol Grubunun Kariyer Keşfi Ölçeği, Karar Verme Becerisi Ölçeği Ön Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	N	S. O	S. T	U	Z	p
Kariyer Keşfi Ölçeği	Deney	12	12.54	150.50	71.500	-.029	.977
	Kontrol	12	12.46	149.50			
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Deney	12	11.25	135.00	57.000	-.872	.383
	Kontrol	12	13.75	165.00			

S. O: Sıra Ortalaması, S. T: Sıra Toplamı

Tablo 1 incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin iki farklı ölçme aracından aldıkları ön test puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlar görülmektedir. Bu sonuçlara göre, deney ve kontrol grubunun Kariyer Keşfi Ölçeği ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($U = 71.500$, $p > .05$). Benzer şekilde Karar Verme Becerisi Ölçeği için de deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($U = 57.700$, $p > .05$). Bu doğrultuda elde edilen bulgulara göre psikoeğitim programı uygulanmadan önce deney ve kontrol gruplarının kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu ve grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı söylenebilir.

Kullanılan Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada “Kariyer Keşfi Ölçeği (KKÖ)”, “İlkokul Öğrencileri için Karar Verme Becerisi Ölçeği” ve “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Kariyer Keşfi Ölçeği (KKÖ)

Öğrencilerin kariyer keşfi davranışlarıyla ne ölçüde ilgilendiklerini belirlemek amacıyla Tracey ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen ölçeğin ilkökul ve ortaokul öğrencileri için uyarlama çalışması Nota (2012) tarafından yapılmıştır. Daha sonra Kariyer Keşfi Ölçeğinin (KKÖ) 4-7. sınıf öğrencilerinin kariyer keşfi davranışlarını değerlendirmek için Türkçeye uyarlama çalışmaları ise Özyayın ve Siyez (2022) tarafından yapılmıştır. KKÖ’nün orijinal formundaki gibi tek faktörlü yapıdan oluştuğu, Cronbach alfa .83 ve madde toplam korelasyonlarının da .44-.64 arasında bulunduğu görülmüştür. KKÖ, dokuz maddeden oluşmaktadır. Örnek maddelerden birisi; “Belirli meslekler veya kariyerler hakkında bilgi edindim.”

şeklinde. Beşli likert yapıda düzenlenmiş olan ölçeğin yanıtlanma biçimi “Oldukça fazla kez (5), Birçok kez (4), Birkaç kez (3), Bir ya da iki kez (2), Hiçbir zaman (1),” olarak ayarlanmıştır. Ters maddenin bulunmadığı, alınabilecek en düşük puanın 9, en yüksek puanın 45 olduğu ve puanların yüksekliği kariyer keşfinin yüksek olduğunu göstermektedir.

İlkokul Öğrencileri için Karar Verme Becerisi Ölçeği

Sever ve Ersoy (2019) tarafından ilkökul öğrencilerinin karar verme becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek, 15 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Her zaman, genellikle, ara sıra ve hiçbir zaman şeklinde yanıtlanan bu ölçek dördümlük likert tipinde düzenlenmiştir. Bu ölçeğin toplam varyans açıklama yüzdesi 40.078 olup, tamamına ait Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise .89’dur. Ölçeğin maddelerinden birisi “*Verdiğim kararı nasıl uygulayabileceğimi düşünürüm*” şeklindedir. Ters maddenin bulunmadığı, alınabilecek en düşük puanın 15, en yüksek puanın 60 olduğu ve alınan puanlar yükseldikçe karar verme becerisinin de arttığı ifade edilmektedir.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sınıf, cinsiyet ve yaş gibi sosyo-demografik özelliklerine yönelik bilgileri içeren formdur.

İşlem

Bu araştırma, BİLSEM destek eğitim programlarına katılan ve ilkökul 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören özel yetenekli ilkökul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla tasarlanan Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı’nın etkisinin incelendiği yarı deneysel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcılar belirlenmeden önce BİLSEM’e devam eden ve ilkökul 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilere araştırmanın amacı ve içeriğinden söz edilmiştir. Araştırmada gönüllü olarak yer almak isteyen öğrencilerden eğitim programı zaman çizelgesine uyabilecek olanlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Daha sonra uygulanan ölçeklerden alınan puanlar incelenerek puanları düşük olan kadın ve erkek katılımcı dengesine bakılmaksızın kura yolu ile gönüllü öğrencilerden deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Uygulama aşamasından önce gerekli izinler alınmış ve ardından psikoeğitim programı hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Programa dâhil olan öğrencilerin velilerinden izin alınarak onam formu doldurulmuştur. Katılımcıların gruplara dağılımına bakıldığında 12 öğrenci (beş kadın, yedi erkek) deney, 12 öğrenci (yedi kadın, beş erkek) kontrol grubunda yer almaktadır. Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı, Şubat-Mart 2023 tarihleri arasında deney grubundaki katılımcılarla destek eğitim saatleri dışında dört hafta boyunca ve haftada bir gün 40+40 toplam 80 dakika olarak araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Programın yapısı gereği her oturumda iki etkinlik olmak üzere toplam sekiz etkinlik yapılmış ve etkinlikler arası 10 dakika mola verilmiştir. Deney grubuna psikoeğitim programı uygulanırken kontrol grubuyla bu süreçte herhangi bir psikoeğitim oturumu veya etkinlik yapılmamıştır. Öğrencilerin devam ettikleri kurumun zaman çizelgesi göz önünde bulundurularak zaman sınırlılığından dolayı deney grubuyla oturumlar tamamlandıktan bir hafta sonra gruplara son test uygulanarak programın etkisi değerlendirilmiştir. Son olarak deney grubundaki öğrencilere grup oturumlarının sona ermesinden iki ay sonra izleme testi uygulanmıştır.

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı

BİLSEM kariyer rehberlik programları, BİLSEM’e kayıtlı özel yetenekli öğrencilerin eğitim süreçlerini desteklemek, potansiyellerine en uygun mesleği seçmelerine yardımcı olmak ve kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Araştırmacının da yazarları arasında yer aldığı psikoeğitim programının temel yaklaşımını Parsons’un üç aşamalı rehberlik modeli oluşturmaktadır. İşlevselliği arttırmak amacıyla Super’in benlik gelişim modeli, Savickas’ın kariyer yapılandırma kuramı çerçevesinde zenginleştirilmiştir (Kırdök & Barın, 2021). Bu kapsamda Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı, ilkökul 3-4. sınıfta öğrenim gören ve BİLSEM destek eğitim programlarına devam eden öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda esnek bir yapıda olan BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı’nın tasarımında kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma programları yaklaşımı temel alınmıştır. Programın ana hedefi,

öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerini güçlendirerek potansiyellerine en uygun meslek seçimlerini yapabilmeleri için kariyer yapılandırmalarına destek sağlamaktır (Kırdök & Barın, 2021). Program, grup oturumları haftada bir kez ve her oturumda iki etkinlik olmak üzere toplam sekiz etkinlik şeklinde planlanmıştır. Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın *birinci oturumda*; grup üyelerinin tanışması, ilgi ve yeteneklerini tanıma ve geleceğe ilişkin sorumluluk almanın önemi ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. *İkinci oturumda*; amaç belirleme, öz düzenleme ve bunları nasıl gerçekleştirecekleri ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. *Üçüncü oturumda*; güçlükler karşısında neler yapabileceği, kendine güvenmenin önemi ve karşılaşılan yeni durumlarda deneyimlerden nasıl yararlanılabileceğine yönelik etkinlikler yapılmıştır. *Dördüncü oturumda* ise meslekleri tanıma ve karar verme ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. Grup etkinlikleri, yeterlik alanları ve konulara ilişkin içerikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nda Yer Alan Oturumlar, Etkinlikler, Yeterlik Alanları ve Konular

Oturum	Etkinlik	Yeterlik	Konu
1	1. Etkinlik	Kariyer Benliği	İlgi ve Yetenekleri Tanıma
	2. Etkinlik		Kariyer Uyum Yeteneği
2	1. Etkinlik		Amaç Belirleme
	2. Etkinlik		Öz Düzenleme/Proaktiflik
3	1. Etkinlik		Psikolojik Sağlamlık
	2. Etkinlik		Öğrenme Çevikliği
4	1. Etkinlik	Seçeneklerin Farkındalığı	Meslekleri Tanıma
	2. Etkinlik	Karar Verme Yetkinliği	Karar Verme

Verilerin Analizi

Analizler için ilk olarak verilerin normallik dağılımına bakılmış ve homojenlik varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Araştırmanın veri analizleri, SPSS 21.0 yazılım paketi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin normal dağılım sergilememesi ve katılımcı sayısının az olması nedeniyle analizlerde nonparametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Analizlere geçilmeden önce Shapiro Wilk testi ile normallik analizi yapılmıştır. Shapiro-Wilk normallik testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Grup büyüklüklerinin 50'den küçük olması durumunda küçük örneklem grupları için Shapiro-Wilk testi kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Bu kapsamda kontrol ve deney grubu arasındaki farkları saptamak için "Mann-Whitney-U" testi, gruplar arasındaki farkları belirlemek amacıyla uygulanmış; grupların kendi içindeki ön-test, son-test ve izleme testi puanları arasındaki farkları tespit etmek için ise "Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi" kullanılmıştır.

Etik Onay

Araştırma verileri toplanmadan önce, araştırmanın etik uygunluğu için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Yayın Etik Kurulu'ndan 23.11.2022 tarihli ve 2022/24-16 karar numarası ile etik kurul onayı alınmıştır.

Bulgular

Hipotezler test edilmeden önce normallik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda, kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son testlerine yönelik Shapiro-Wilk normallik testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3*Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları*

	Grup	Ölçüm	Shapiro-Wilk		
			İstatistik	Sd	p
Kariyer Keşfi Ölçeği	Deney	Ön test	.941	12	.508
		Son test	.943	12	.531
		İzleme testi	.979	12	.980
	Kontrol	Ön test	.966	12	.865
		Son test	.927	12	.353
		İzleme testi	.877	12	.080
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Deney	Ön test	.813	12	.013
		Son test	.968	12	.885
		İzleme testi	.840	12	.028
	Kontrol	Ön test	.866	12	.059
		Son test			
		İzleme testi			

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Shapiro-Wilk normallik testi sonuçlarına göre her iki ölçeğin puanları açısından ön test ve son test verilerinde deney ve kontrol grubunun bazı boyutlarda normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, normallik varsayımı için ölçeklerden elde edilen puanların çarpıklık/basıklık katsayılarının incelendiği betimsel analizler yapılmıştır. Bu analizlerde çarpıklık/basıklık katsayılarının ± 1 sınırları içerisinde olması durumunda verilerin normal dağıldığı varsayılmaktadır (Büyükoztürk, 2012). Bu kapsamda, deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ölçeklere ilişkin ön test ve son test ölçümlerinden elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Bu analizlere ilişkin bulgular Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4*Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Çarpıklık/Basıklık Katsayıları*

	Grup	Ölçüm	Çarpıklık	Basıklık	Standart Hata	
Kariyer Keşfi Ölçeği	Deney	Ön test	.291	-.780	.637	1.232
		Son test	-.771	1.220		
		İzleme testi	.319	-.009		
	Kontrol	Ön test	-.211	-1.023	.637	1.232
		Son test	-.574	-.648		
		İzleme testi	-.506	-.953		
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Deney	Ön test	-1.908	4.536	.637	1.232
		Son test	.167	.306		
		İzleme testi	-1.485	2.415		
	Kontrol	Ön test	-1.521	2.852	.637	1.232
		Son test				
		İzleme testi				

Tablo 4 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin her iki ölçeğin ön test ve son test ölçümlerinde çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart değerleri ± 1 sınırları (Büyükoztürk, 2012) dışında kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra örneklem büyüklüğü, uç değerler ile histogram ve dağılım grafikleri birlikte değerlendirildiğinde kontrol ve deney grubu öğrencilerinin ölçümlerinde normal dağılım göstermediği söylenebilir. Çalışma grubu büyüklüğü ve normallik varsayımı da göz önünde bulundurulduğunda katılımcı sayısının 30'dan az olması ve normallik varsayımının sağlanmaması nedeniyle parametrik olmayan testler kullanılmıştır (Pallant, 2020; Tabachnick & Fidell, 2013).

Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla gerçekleştirilen analizlerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır. Deney grubundaki öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri ön test ve son test puanları arasındaki farklılığın anlamlılığına yönelik yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Deney Grubu Kariyer Keşfi Ölçeği ve Karar Verme Becerisi Ölçeği Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	İkili Karşılaştırmalar	Grup	N	S.O	S.T	Z	p	r
Kariyer Keşfi Ölçeği	Ön test-Son test	Pozitif sıra	12	6.50	78.00			
		Negatif sıra	0	.00	00	-3.06	.00	0.62
		Eşit	0					
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Ön test-Son test	Negatif sıra	1	2.00	2.00			
		Pozitif sıra	11	6.91	76.00	-2.91	.00	0.59
		Eşit	0					

S. O: Sıra Ortalaması, **S. T:** Sıra Toplamı, **r:** Etki Büyüklüğü

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına bakıldığında deney grubunun psikoeğitim programı uygulaması öncesinde ve sonrasında sıra ortalaması ve sıra toplamı dikkate alındığında gözlenen farkın son test puanı lehinde olduğu görülmektedir ($Z = -3.06$, $p < .05$; $Z = -2.91$, $p < .05$). Hesaplanan farklılığa ilişkin etki büyüklüğü değerlerine $r = Z/\sqrt{N}$ (Rosenthal, 1994) bakıldığında kariyer keşfi davranışları ($r = 0.62$) ve karar verme becerileri ($r = 0.59$) için farklılığın güçlü bir düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda özel yetenekli öğrencilere verilen psikoeğitim programının deney grubu öğrencilerinin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerilerini anlamlı düzeyde artırdığı anlaşılmaktadır.

Deney grubundaki öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri son test puanları ile izleme testi puanları arasındaki farklılığın anlamlılığına yönelik yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Deney Grubu Kariyer Keşfi Ölçeği ve Karar Verme Becerisi Ölçeği Son Test-İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	İkili Karşılaştırmalar	Grup	N	S.O	S.T	Z	p
Kariyer Keşfi Ölçeği	Son test-izleme testi	Pozitif sıra	5	3.40	17.00		
		Negatif sıra	4	7.00	28.00	-.65	.51
		Eşit	3				
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Son test-izleme testi	Negatif sıra	4	7.13	28.50		
		Pozitif sıra	7	5.36	37.50	-.40	.69
		Eşit	1				

S. O: Sıra Ortalaması, **S. T:** Sıra Toplamı

Tablo 6 incelendiğinde uygulanan Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın kalıcılık etkisini belirlemeye yönelik elde edilen sonuçlara göre son testler ile izleme testleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı tespit edilmiştir ($Z = -0.65$, $p > .05$; $Z = -0.40$, $p > .05$). Bu sonuçlar çerçevesinde uygulanan programın katılımcıların kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine anlamlı bir etki yarattığı ve bu etkinin izleme ölçümlerinde de sürdüğü söylenebilir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerisi son test puanları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Deney ve Kontrol Gruplarının Kariyer Keşfi Ölçeği, Karar Verme Becerisi Ölçeği Son test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Kariyer Keşfi Ölçeği	Deney	12	18.50	222.00	.000	-4.164	0.000
	Kontrol	12	6.50	78.00			
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Deney	12	15.75	189.00	33.000	-2.257	0.024
	Kontrol	12	9.25	111.00			

S. O: Sıra Ortalaması, **S. T:** Sıra Toplamı

Tablo 7 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların kariyer keşfi ölçeği son test puanları arasında manidar bir farklılık gözlemlenmektedir. Deney grubunda yer alan katılımcıların kariyer keşfi ölçeği son test puanları, kontrol grubunda yer alan katılımcıların puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($U = .000$; $p < .05$). Ayrıca deney ve kontrol grubunda yer alan kişilerin karar verme becerileri ölçeği puanları arasında manidar bir farklılık gözlemlenmektedir. Deney grubunda yer alan katılımcıların karar verme becerileri ölçeği son test puanları, kontrol grubunda yer alan katılımcıların puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($U = 33.000$; $p < .05$).

Kontrol grubundaki öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerisi ön test ve son test puanları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucu Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Kontrol Grubu Kariyer Keşfi, Karar Verme Becerileri Ön test-Son test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	İkili Karşılaştırmalar	Grup	N	SO	ST	Z	p
Kariyer Keşfi Ölçeği	Ön test-Son test	Negatif Sıra	5	5.30	26.50	-.491	.623
		Pozitif Sıra	4	4.63	18.50		
		Eşit	3				
Karar Verme Becerisi Ölçeği	Ön test-Son test	Negatif Sıra	4	5.00	20.00	-.784	.433
		Pozitif Sıra	6	5.82	35.00		
		Eşit	2				

S. O: Sıra Ortalaması, **S. T:** Sıra Toplamı

Tablo 8’de görüldüğü gibi kariyer keşfi ölçeği kontrol grubu son test puanları ile ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($Z = -.49$; $p > .05$). Bunun yanı sıra karar verme becerileri ölçeği kontrol grubu son test puanları ile ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($Z = -.78$; $p > .05$).

Tartışma ve Sonuç

Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın ilkökul 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine etkisini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada ön-test, son-test ve izleme testi ölçümlü deney-kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır. Çalışma grubunda psikoeğitim programı uygulaması öncesinde kontrol ve deney gruplarının kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri puan düzeylerinin yakın olduğu ve grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Uygulanan psikoeğitim programının katılımcıların kariyer keşfi ölçeği ve karar verme becerisi ölçeği puanlarını anlamlı bir şekilde arttırdığı ve deney grubunda uygulamalar bittikten sekiz hafta sonra da yapılan izleme test sonuçlarına göre psikoeğitim programının etkisi devam ettiği söylenebilir. Bu bulgu, psikoeğitim programının öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme beceri düzeyleri üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir.

Bireyin başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi için ihtiyaç duyulan niteliklerden bazıları; kişilik özellikleri ile meslekler arasında bağ kurabilme, zamanı iyi kullanabilme, problem çözme, kendini tanıma, meslekleri tanıma, plan yapma becerileri ve etkili karar verme gibi özellikler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, rehberliğin amaçlarından biri de bireyin bu nitelikleri kazanmasını desteklemektir (Erkan, 2000). Bu nedenle özel yetenekli bireylerin özelliklerini ve ihtiyaçlarını bilerek kariyer planlamaları konusunda çeşitli yöntem ve stratejiler kullanarak onları desteklemek hem hayat başarıları hem de kariyer gelişimleri açısından oldukça önemlidir (Leana-Taşcılar, 2020). Çocuklar açısından son derece önemli bir kariyer görevi olan kariyer keşfi davranışlarını (Özaydın & Siyez, 2022) ve karar verme becerilerini desteklemek, çocukların kariyer gelişimlerine de katkı sağlayacaktır. Kariyer gelişiminin çok erken yaşlarda başladığı ve çocukluk döneminde öğrenilenlerin gençlik ve yetişkinlik döneminde verilen birçok kariyer kararını etkilediği bilinmektedir (Kırdök & Doğanülkü, 2020). Peterson ve diğerlerine (2002) göre, birey karar verme ve problem çözme aşamalarını kullanarak kariyer problemlerine de çözüm bulabilir. Bu çalışmada da karar verme yetkinlik alanında bireyin vereceği kararların geleceği üzerinde etkilerini fark etmeye, seçenekler arasında en uygun olanı seçmeye, karar sorumluluğunun gerekliliğini kavramaya ve kendine inanmanın önemi fark etmeye yönelik kazanımlar işlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde, karar verme becerilerinin önemine vurgu yapıldığı ve karar verme becerisinin eğitim süreci içerisinde geliştirilebilen bir beceri olduğu belirtilmiştir (Byrnes, 1998). Ayrıca psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde okullarda öğrencilere etkili karar verme yöntemlerini öğretmek mümkündür (Kuzgun, 2009). Hatta karar verme ile ilgili yapılan birçok program ve çalışmaların nedenlerinden birisi de karar verme konusunun sadece kariyer gelişimi ile ilgili değil eğitsel ve kişisel-sosyal gelişimleriyle de ilgili olma ihtimalidir (Özyürek, 2012). Sonuç olarak, karar verme süreci bireysel başarı için temel bir beceri olup bu sürecin etkili bir şekilde yönetilmesi, doğru sonuçların elde edilmesini sağlar. Bu çalışmada da kariyer benliği, seçeneklerin farkındalığı ve karar verme yetkinliği şeklinde üç yeterlik alanında belirlenen kazanımlar doğrultusunda öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla psikoeğitim programı yürütülmüştür.

Alanyazında bireyin çocukluk dönemi kariyer gelişimini desteklemeye ilişkin kavramların yer aldığı, bireyin kariyer seçenekleri hakkında bilgi edinmelerinin yanı sıra ilgi, yetenek ve değerlerinin farkına varmasına odaklanan eğitim programları yer almaktadır (Ahn & Lee, 2011; Edwin & Prescod, 2018; Lau vd., 2021; Özgür & Çelik, 2018; Özkan, 2019). Yapılan bu çalışmalarda programların etkililiğini değerlendirmede bireyin kariyer gelişim düzeylerine odaklandıkları görülmektedir. Ahn ve Lee (2011) tarafından yapılan çalışmada ilkökul öğrencileri için okuma-tartışma odaklı kariyer keşif programının öğrencilerin kariyer gelişimi ve başarı motivasyonu üzerinde anlamlı bir etki gösterdiği görülmektedir. Özgür ve Çelik (2018) tarafından yapılan çalışmada ise ilkökul 4. sınıf öğrencilerine mesleklerle ilgili öykü okutulmasının, öğrencilerin kariyer gelişimi üzerinde etkili olduğu ve bu programın öğrencilerin merak/araştırma düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Özkan (2019) tarafından yapılan çalışmada da kariyer gelişimi psikoeğitim programının ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve karar verme düzeylerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. Özel yetenekli bireylerin de kariyer gelişimlerinde karşılaşılabilecekleri zorlukların olabileceği ve bu süreçte onlara rehberlik etmek için teoriye dayalı kariyer danışmanlığının yanı sıra müdahalelerin etkililiğini

değerlendirmeyi amaçlayan deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Muratori & Smith, 2015).

Bu çalışmada uygulanan psikoeğitim programında ilkökul 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin gelecekleri ile ilgili planlama yapabilmeyi fark etme, amaç belirleme, meslekleri fark etme, kararların geleceği üzerinde etkilerini fark etme, zorluklar karşısında başa çıkma yollarını ifade etme gibi birçok kazanımın yer alması kariyer gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda kariyer gelişim sürecinde ortaya çıkan engellerle başa çıkabilen, karşılaşabileceği zorluklarla da başa çıkabileceğine inanan bireylerin kariyer ve iş seçenekleri hakkında daha etkili kararlar da verebileceği söylenebilir (Bölükbaşı & Kırdök, 2019). Kariyer danışmanlarının amacı da bireye çeşitli ilgi çekici ve yararlı etkinliklere katılmanın, tepkilerini belirlemenin, alternatif fırsatların farkında olmanın ve her yeni etkinlikte başarılı olmak için gereken becerileri öğrenmenin önemini öğretmek olmalıdır (Krumboltz, 2009). Kariyer keşfi süreci, sadece meslek seçimiyle sınırlı olmayıp aynı zamanda kariyer yolculuğunda alınacak kararları, beceri geliştirmeyi ve profesyonel yönelimleri içerdiğinden bu doğrultuda yapılacak araştırmalar öğrencilerin kendi potansiyellerini daha iyi keşfetmelerine yardımcı olabilir. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin kariyer gelişimlerine odaklanan programların öğrencilerin kariyer keşfi davranış düzeylerine ve dolayısıyla kariyer gelişimlerine katkı sağladığı görülmektedir (Ahn & Lee, 2011; Edwin & Prescod, 2018; Özgür & Çelik, 2018; Özkan, 2019). Özel yetenekli bireyler için de kariyer eğitimi, karar alma sorumluluğu, değişimlere karşı farkındalık ve uyum sağlama gibi unsurları vurgulayan, yaşam boyu süren kariyer danışmanlığı yaklaşımını içeren ve birbirini tamamlayan danışmanlık hizmetlerinin gerekliliği görülmektedir (Greene, 2003). Sonuç olarak, öğrencilerin kariyer gelişim sorumluluklarını yerine getirme bağlamında ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini berraklaştırma, sorgulama, araştırma ve keşfetme becerilerini geliştirmek ve geleceğe yönelik planlama farkındalığını arttırmak önleyici bir ihtiyaçtır (Keleş & Çakır, 2023).

Gelişimsel rehberlik anlayışı doğrultusunda öğretim kademelerindeki farklı gelişim düzeylerindeki öğrencilere yönelik öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla hazırlanan kariyer rehberlik programları ardışık ilk program olma özelliği taşımaktadır (Kırdök & Barın, 2021). Bu çalışmada, kariyer rehberlik programlarından olan BİLSEM'de destek eğitim programlarına katılan ilkökul 3-4. sınıf düzeyinde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın, ilkökul 4. sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerine etkileri incelenmiştir. Karar verme becerilerinin geliştirilmesi, sürekli bir öğrenme süreci olarak ifade edilebilir. Bu becerilerin geliştirilmesi, daha etkili ve bilinçli kararlar alınmasına yardımcı olmaktadır. Kariyer keşfi ise kişisel bir yolculuk olarak dinamik bir süreci içermektedir. Bu nedenle, farklı yöntemleri ve çeşitli kaynakları kullanarak kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerilerinin geliştirilmesi mümkündür. Bu çalışma bazı sınırlılıklara da sahiptir. Çalışma gurubunu 4. sınıfa devam BİLSEM öğrencileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular bu araştırmaya dâhil olan katılımcıların özelliklerine benzer özelliklere sahip öğrencilere genellenemez. Öğrencilerin yaş grubu göz önünde bulundurulduğunda ölçme aracının kâğıt-kalem testi olması da bir sınırlılık olarak görülebilir. Ayrıca araştırma sadece bir kurumda yapıldığı için elde edilen bulguların bütün öğrencilere genellenememesi yönüyle de sınırlıdır. Bu nedenle farklı bölgelerde yapılabilecek çalışmaların yanı sıra nitel çalışmalar aracılığıyla da ilkökul yaş grubu öğrencilerin kariyer keşfi davranışlarına ve karar verme becerilerine yönelik tutumları derinlemesine incelenebilir. Bu doğrultuda öğrencilerin kariyer keşfi davranışlarını ve karar verme becerilerini destekleyen çalışmaların yapılması önerilebilir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda program sonunda katılımcılardan programın etkililiğine yönelik görüşlerinin yazılı olarak alınması çalışmayı daha da güçlendirebilir. Kariyer gelişimindeki değişimler ve karar verme becerilerindeki kalıcılık hakkında daha uzun vadeli sonuçlar için uygulama sonunda yapılan izleme çalışmalarının 6 ay veya 1 yıl ara ile yapılması önerilir. İleride yapılacak çalışmalarda programın özel yetenekli öğrencilerin proaktif kariyer davranışlarına ve öğrenme çevikliklerine etkisi incelenebilir. Bu çalışma ilkökul 4. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Daha sonra yapılacak araştırmalarda öğrenci, okul idaresi ve ailenin de içinde olduğu kapsayıcı çalışmalar yapılabilir ve bu çalışmalarda uzun vadeli değerlendirme yani öğrencilerin okul mezuniyeti sonrası program etkileri değerlendirilebilir.

Yazar Katkı Oranı

Yazarlar, çalışmaya eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Etik Beyan

“Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde’ yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedirler.

References

- Ahn, I. H., & Lee, C. H. (2011). The effect of the reading discussion-oriented career exploration program on elementary school students' career development and achievement motivation improvement. *The Korea Academia-Industrial Cooperation Society*, 12(4), 1609–1620. <https://doi.org/10.5762/KAIS.2011.12.4.1609>
- Bölükbaşı, A., & Kırdök, O. (2019). Lise öğrencilerinin kariyer uyumu ve yaşam doyumu ilişkisinde gelecek yöneliminin aracı rolü. *Eğitim ve Bilim*, 44(200), 77–91. <http://doi.org/10.15390/EB.2019.8090>
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (17. Bs.). Pegem Akademi.
- Byrnes, J. P. (1998). *The nature and development of decision-making: A self regulation model*. Psychology Pres.
- Chen, C. P., & Wong, J. (2013). Career counseling for gifted students. *Australian Journal of Career Development*, 22(3), 121–129. <https://doi.org/10.1177/1038416213507909>
- Cheung, R., & Arnold, J. (2010). Antecedents of career exploration among Hong Kong Chinese university students: Testing contextual and developmental variables. *Journal of Vocational Behavior*, 76(1), 25–36. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.05.006>
- Corey, M. S., Corey, G., & Corey, C. (2018). *Groups: Process and pratice* (10th Ed.). Cengage Learning
- Çitil, M. (2018). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, Özel sayı 47(1)*, 143–172.
- Dewey, J. (1910). *How we think*. D. C. Health and Company.
- Doğan, H. (2014). Çağdaş kariyer karar verme yaklaşım ve modellerinin incelenmesi. *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6) 100–130.
- Doğanay, A. (2011). Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (ss. 146–185) içinde. Pegem Akademi.
- Edwin, M., & Prescod, D. (2018). Fostering elementary career exploration with an interactive, technology-based career development unit. *Journal of School Counseling*, 16(13), 1–29.
- Erkan, S. (2000). Rehberlik nedir? Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik* (2. Bs., ss. 1-16) içinde. Nobel Yayın Dağıtım.
- Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. Nelson Thornes Ltd.
- Gökden-Kaya, N. (2019). Sınıf öğretmenlerinin üstün zekâlı ve yeteneklilerin eğitimine ilişkin tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 239–256. <http://doi.org/10.15390/EB.2019.7978>
- Greene, M. J. (2003). Gifted adrift? career counseling of the gifted and talented. *Roeper Review*, 25(2), 66–72. <https://doi.org/10.1080/02783190309554201>
- Güleç, S., Karaburçak, S., Tatar, V., & Akalan, C. (2020). Özel yetenekli lise öğrencilerinin pozitif kariyer planlama tutumlarının incelenmesi ve normal gelişim gösteren populasyon ile karşılaştırılması. *The Journal of Social Sciences*, 4(7), 318–327. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.684251>
- Jacobs, E. E., Mason, R. L., Harvill, R. L., & Schimmel, C. J. (2012). *Group counseling: Strategies and skills* (7. Ed.). Cengage Learning.
- Kaya, Z., & Kaval, A. (2022). Sosyal beceri odaklı psiko-eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 47(210), 281-298. <http://doi.org/10.15390/EB.2022.9936>
- Keleş, A., & Çakır, M. A. (2023). Mesleki grup rehberliği programının 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 52(239), 2261–2280. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1146598>

- Kırdök, O., & Barın, M. R. (Ed.). (2021). *Bilim ve sanat merkezleri gelecek farkındalığı psikoeğitim programı*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Afşar Medya Matbaacılık. San. ve Tic. A.Ş.
- Kırdök, O., & Doğanülkü, H. A. (2020). Çocukluk döneminde kariyer gelişimi. D. M. Siyez, & T. Mutlu-Çaykuş (Ed.), *Yaşam boyu kariyer gelişimi* (ss. 133–166) içinde. Pegem Akademi.
- Koç, F., & Saranlı, A. G. (2017). Erken çocukluk dönemindeki üstün yetenekli çocuklara ilişkin Türkiye’de gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların çok boyutlu analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 163–183. <https://doi.org/10.21764/efd.81302>
- Krumboltz, J. D. (2009). The happenstance learning theory. *Journal of Career Assessment*, 17(2), 135–154. <https://doi.org/10.1177/1069072708328861>
- Kurt, L. J. (2016). Career counseling for gifted students: Understanding student needs and strategies for success. *The Practitioner Scholar: Journal of Counseling and Professional Psychology*, 5(1), 156–168.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı* (3. Bs.). Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). İlköğretimde meslek gelişimi. Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik* (2. Bs., ss. 125–154) içinde. Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükay, A. (2018). Karar vermenin psikolojisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 9(35), 607–640.
- Lau, P. L., Chung, Y. B., & Wang, L. (2021). Effects of a career exploration intervention on students’ career maturity and self-concept. *Journal of Career Development*, 48(4), 311–324. <https://doi.org/10.1177/0894845319853385>
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2020). Özel yetenekli bireylerin kariyer gelişimleri. D. M. Siyez, & T. Mutlu-Çaykuş (Ed.), *Yaşam boyu kariyer gelişimi* (ss. 313–332) içinde. Pegem Akademi.
- Leana-Taşçılar, M. Z., & Kanlı, E. (2014). Investigation of perfectionism and self-esteem scores of gifted and average students. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47(2), 1–20. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001335
- Leung, A. S. (1998). Vocational identity and career choice congruence of gifted and talented high school students. *Counseling Psychology Quarterly*, 11(3), 325–335. <https://doi.org/10.1080/09515079808254064>
- Marzano, R. J., & Kendall, J. S. (2007). *The new taxonomy of educational objectives* (2. Ed.). Corwin Press.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). *Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı 2013- 2017*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Millî Eğitim Bakanlığı. Resmî Gazete, sayı: 30471
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). Bilim ve sanat merkezleri yönergesi. Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, sayı: 2794
- Muratori, M. C., & Smith, C. K. (2015). Guiding the talent and career development of the gifted individual. *Journal of Counseling & Development*, 93(2), 173–182. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2015.00193.x>
- Mutlu, Ş., & Kaya, Z. (2023a). The effect of an online decision-making skills psychoeducation programme on university students’ decision-making styles: A mixed method study. *E-Kafkas Journal of Educational Research*, 10(2), 300–319. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.1314617>
- Mutlu, Ş., & Kaya, Z. (2023b). Anne baba tutumları ve karar verme stilleri ilişkisinde öğrenilmiş güçlülüğün aracı rolü: Bir karma yöntem araştırması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1160–1182. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023.-1168675>
- Mutlu, Ş., Kaya, Z., & Altınışık, K. (2023). Üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri ile üniversite yaşamına uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 60, 56–70. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1231332>

- Nota, L. (2012). *Life design and career counseling*. Paper presented at the conference of the Italian Psychology Association (AIP), Genova, Italy.
- Özaydın, S., & Siyez, D. M. (2022). Kariyer keşfi ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 249–270. <https://doi.org/10.21733/ibad.901688>
- Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını.
- Özgür, A., & Çelik, E. (2018). Mesleklerle ilgili öykülerin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 57–77.
- Özyürek, R. (2012). Sosyal-bilişsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (3. Bs., ss. 219–272) içinde. Pegem Akademi.
- Özkan, A. (2019). *Kariyer gelişimi psikoeğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve karar vermelerine etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step-by-step guide to data analysis using IBM SPSS* (7. Ed.). Routledge
- Peterson, G. W., Sampson, J. P., Lenz, J. G., & Reardon, R. C. (2002). A cognitive information processing approach to career problem solving and decision making. D., Brown & Associates (Ed.), *Career choice and development* (4. Ed., pp. 312–369) içinde. Jossey-Bass A Wiley Company.
- Pişkin, M. (2012). Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (3. Bs., ss. 43–74) içinde. Pegem Akademi.
- Rosenthal, R. (1994). Parametric measures of effect size. In H. Cooper, & L. V. Hedges (Eds.), *The handbook of research synthesis* (pp. 231–244). Russell Sage Foundation.
- Saranlı, A. G. (2017a). Okul öncesi dönemdeki erken müdahale uygulamalarına farklı bir bakış: Üstün yetenekli çocuklar için erken zenginleştirme. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 343–359. <http://doi.org/10.15390/EB.2017.7062>
- Saranlı, A. G. (2017b). Eş zamanlı olmayan gelişimin üstün yetenekli çocuklardaki görünümü üzerine bir örnek olay çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(1), 89–108. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.300060>
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V., & Manzi, A. J. (2005). Career development in middle childhood: A qualitative inquiry. *The Career Development Quarterly*, 53(3), 246–262. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00994.x>
- Sever, I., & Ersoy, A. (2019). İlkokul öğrencileri için karar verme becerisi ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 662–692. <https://doi.org/10.14812/cufej.533443>
- Sharf, R. S. (2017). *Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması* (F. Bacanlı, & K. Öztemel, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Siyez, D. M. (2020). Gelişimsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (12. Bs., ss. 173–219) içinde. Pegem Akademi.
- Stumpf, S. A., Colarelli, S. M., & Hartman, K. (1983). Development of the career exploration survey (CES). *Journal of Vocational Behavior*, 22(2), 191–226. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(83\)90028-3](https://doi.org/10.1016/0001-8791(83)90028-3)
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. D. Brown, & L. Brooks (Ed.). *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd Ed., pp. 197–262) içinde. Jossey-Bass.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Ed.). Pearson.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2023). *Yetenek, karar*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>

- Tracey, T. J. G., Lent, R. W., Brown, S. D., Soresi, S., & Nota, L. (2006). Adherence to RIASEC structure in relation to career exploration and parenting style: Longitudinal and idiographic considerations. *Journal of Vocational Behavior*, 69(2), 248–261. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2006.02.001>
- Urgancı, S., & Gürkan, U. (2019). Gençlerde karar verme becerileri ile akademik özyeterlik arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(6), 242–262.
- Vander Kolk, C. J. (1985). *Introduction to group counseling and psychotherapy*. Bell & Howell Company.